

Təhsilverənlərin sertifikatlaşdırılması prosesinin test mərhələsinin qiymətləndirmə çərçivəsi

- ❖ Azərbaycan dili və ədəbiyyat
- ❖ Azərbaycan dili (dövlət dili)
- ❖ Biologiya
- ❖ Coğrafiya
- ❖ Fizika
- ❖ Xarici dil (ingilis dili)
- ❖ Xarici dil (rus dili)
- ❖ Xarici dil (alman dili)
- ❖ Xarici dil (fransız dili)
- ❖ İbtidai sinif (Azərbaycan bölməsi)
- ❖ İbtidai sinif (rus bölməsi)
- ❖ İnformatika
- ❖ Riyaziyyat
- ❖ Rus dili və ədəbiyyat
- ❖ Metodika və pedaqogika
- ❖ Qeyd

Müvafiq ixtisas adının üzərinə toxunaraq birbaşa həmin ixtisasa aid səhifəyə keçid edə bilərsiniz.

 Məzmun sahələri	Sual sayı
➤ Oxu	12
➤ Yazı	3
➤ Dil qaydaları	15
➤ Ədəbiyyat və həyat həqiqətləri	20

Məzmun sahələri üzrə mövzular

1. Oxu

1.1. Mətn üzrə fəaliyyətlər

- Mətnin xüsusiyyətlərinin müəyyən edilməsi
- Mətnin tərkib hissələrinin (giriş, əsas hissə, nəticə) müəyyən edilməsi
- Kontekstə əsasən söz və ifadələrin mənasının müəyyən edilməsi
- Mətnin üslubuna görə fərqləndirilməsi
- Mətnin üslub və struktur xüsusiyyətlərinə görə təhlil edilməsi
- Mövzu və ideyanın müəyyən edilməsi
- Səbəb-nəticə əlaqələrinin müəyyən edilməsi
- Mətnə problemin müəyyən edilməsi
- Mətn tiplərinin (nəqli, təsviri, mühakimə) müəyyən edilməsi
- Obrazların səciyyələndirilməsi

2. Yazı

- Durğu işarələrinin işlənmə qaydası
- Plan tərtib edilməsi
- Əməli yazılar (ərizə, tərcümeyi-hal, akt, məktub və s.)
- Ədəbi dilin normalarının (nitq mədəniyyətinin) yoxlanılması
- Ədəbi dilin üslublarının yoxlanılması

3. Dil qaydaları

3.1. Fonetika

- Saitlərin, samitlərin yazılışı və tələffüzü
- Sözüün hərflər və səs tərkibi
- Ahəng qanunu
- Heca
- Vurğu
- Fonetik təhlil

3.2. Leksika

- Sözüün leksik və qrammatik mənası
- Sözüün həqiqi və məcazi mənası
- Çoxmənalı sözlər
- Omonimlər
- Sinonimlər
- Antonimlər
- Frazoloji birləşmələr
- Terminlər

- Leksik təhlil

3.3. *Söz yaradıcılığı*

- Kök və şəkilçi
- Sözü quruluşca növləri (Bütün nitq hissələrini əhatə edir)
- Mürəkkəb sözlərin yaranma yolları və orfoqrafiyası
- Sözü başlanğıc forması
- Sözü tərkibinə görə təhlili

3.4. *Morfologiya*

3.4.1. *Əsas nitq hissələri:*

- İsim. İsm quruluşca növləri. İsm qrammatik kateqoriyaları: hal, mənsubiyyət, şəxs (xəbərlilik), kəmiyyət. Ümumi və xüsusi isimlər. Konkret və mücərrəd isimlər. İsm atributivləşməsi. İsm sintaktik vəzifələri
- Sifət. Sifət quruluşca növləri. Sifətin spesifik xüsusiyyətləri: əlamət və keyfiyyət bildirməsi. Sifətin müqayisə dərəcələri. Sifətin substantivləşməsi. Sifətin sintaktik vəzifələri
- Say. Say quruluşca növləri. Sayın mənaca növləri. Sayın substantivləşməsi. Sayın orfoqrafiyası. Sayın sintaktik vəzifələri
- Əvəzlik. Əvəzliyin quruluşca növləri. Əvəzliyin mənaca növləri. Əvəzliyin sintaktik vəzifələri
- Feil. Hərəkətin obyekt və subyekt. Feil quruluşca növləri. Təsdiq və inkar feillər. Təsirli və təsirsiz feillər. Feil qrammatik mənə növləri. Təsriflənən - şəxsə və kəmiyyətə görə dəyişən (feil şəkilləri), təsriflənməyən feillər. Feil sintaktik vəzifələri. İdi, imiş, isə hissəciklərinin sözlərə qoşulması
- Zərf. Zərfin quruluşca növləri. Zərfin mənaca növləri. Zərfin sintaktik vəzifələri

3.4.2. *Köməkçi nitq hissələri:*

- Qoşma. Qoşmanın mənaca növləri. Qoşmaların orfoqrafiyası. Qoşmalarla bağlı durğu işarələrinin işlənməsi. Qoşmanın sintaktik vəzifələri
- Bağlayıcı. Bağlayıcının quruluşca növləri. Bağlayıcının mənaca növləri. Bağlayıcılara

- aid durğu işarələrinin işlənməsi. Bağlayıcının cümlədə rolu
- Ədat. Ədatın quruluşca növləri. Ədatın mənaca növləri. Ədatların orfoqrafiyası. Ədata aid durğu işarələrinin işlənməsi. Ədatın cümlədə rolu
  - Modal sözlər. Modal sözlərin quruluşca növləri. Modal sözlərin mənaca növləri. Modal sözlərə aid durğu işarələrinin işlənməsi. Modal sözlərin cümlədə rolu
  - Nida. Nidanın quruluşca növləri. Nidaların orfoqrafiyası. Nidanın cümlədə rolu
  - Yerinə görə nitq hissələrinin bir-biri ilə oxşarlığı
  - Sözü morfoloji təhlili

3.5. *Sintaksis*

- Söz birləşmələri. Söz birləşmələrinin növləri. İsmi birləşmələr (təyini söz birləşmələri, təyini söz birləşmələrinə daxil olmayan ismi birləşmələr). Mürəkkəb adlar. Feili birləşmələr
- Sintaktik əlaqələr. Sintaktik əlaqələrin növləri: tabelilik əlaqəsi, tabelilik əlaqələri (uzlaşma, idarə, yanaşma)
- Cümlə üzvləri. Cümlənin baş üzvləri. Mübtəda. Mübtədanın spesifik xüsusiyyətləri. Mübtədanın ifadə vasitələri. Xəbər. Xəbərin spesifik xüsusiyyətləri. Xəbərin ifadə vasitələri
- Cümlənin ikincidərəcəli üzvləri. Tamamlıq. Təyin. Zərflik. İkincidərəcəli üzvlərin spesifik xüsusiyyətləri. Cümlənin ikincidərəcəli üzvlərinin ifadə vasitələri
- Həmcins üzvlər. Həmcins üzvlərdə ümumiləşdirici sözlər. Ümumiləşdirici sözlərə və həmcins üzvlərə aid durğu işarələrinin işlənməsi
- Cümlədə söz sırası. Məntiqi vurğu. Əlavələr. Əlavə cümlələr. Xüsusi olmuş üzvlər. Xitab. Ara sözlər. Əlavələr, xitab, ara sözlərə aid durğu işarələrinin işlənməsi
- Cümlə. Söz-cümlə. Məqsəd və intonasiyaya görə cümlənin növləri
- Şəxsə görə sadə cümlənin növləri. (Müəyyən şəxslilik cümlə. Qeyri-müəyyən şəxslilik cümlə. Ümumi şəxslilik cümlə. Şəxssiz cümlə. Adlıq cümlə)
- Cümlənin quruluşca növləri. Sadə cümlə. Mürəkkəb cümlə. Mürəkkəb cümlənin növləri: tabelilik və tabeli mürəkkəb cümlə. Tabeli

mürəkkəb cümlədə budaq cümlənin növləri. Tabeli mürəkkəb cümlənin komponentlərinin əlaqələndirmə vasitələri

- Vasitəsiz nitq. Vasitəsiz nitqdə durğu işarələri. Vasitəli nitq
- Sintaktik təhlil
- Yazının növləri

4. Ədəbiyyat və həyat həqiqətləri

4.1. Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı

- “Dərzi şagirdi Əhməd” nağılı. “Ağıllı uşaq” nağılı. “Çahargah əfsanəsi”. “Xan sarayı” əfsanəsi
- Əfzələddin Xaqani Şirvani. “Gənclərə nəsihət” əsəri
- “Kitabi-Dədə Qorqud” eposu. “Basatın Təpəgözü öldürdüyü boy”. “Qazan bəyin oğlu Uruz bəyin dustaq olduğu boy”. “Salur Qazanın evinin yağmalandığı boy”
- Nizami Gəncəvi. “Sultan Səncər və qarı” əsəri. “Yaralı bir uşağın dastanı” əsəri. “İskəndərnamə” poeması
- İmadəddin Nəsimi. “Sığmazam” qəzəli. “Ağrımaz” qəzəli
- Şah İsmayıl Xətayi. “Bahariyyə” (“Dəhnamə” poemasından). “Dəhnamə” poeması
- Məhəmməd Füzuli. “Söz”, “Məni candan usandırdı...” qəzəli. “Leyli və Məcnun” poeması
- “Koroğlu” eposu. “Düratın itməyi” qolu. “Durna teli” qolu. “Koroğlu ilə Bolu bəy” qolu. “Həməzinin Qıratı qaçırması” qolu
- Molla Pənah Vaqif. “Hayıf ki, yoxdur” qoşması. “Pəri” qoşması
- Abbasqulu ağa Bakıxanov. “Hikmətin fəziləti” mənzum hekayəsi
- Qasım bəy Zakir. “Durnalar” qoşması. “Badi-səba, mənim dərdi-dilimi...” qoşması
- Mirzə Fətəli Axundzadə. “Hekayəti-müsyö Jordan həkimi-nəbatat və Dərviş Məstəli şah cadüküni-məşhur” komediyası. “Aldanmış kəvakib” povesti
- Aşıq Ələsgər. “Dağlar” rədifli qoşmalar
- Seyid Əzim Şirvani. “Qafqaz müsəlmanlarına xitab” şeiri. “Guş qıl...” müxəmməsi
- Nəcəf bəy Vəzirov. “Müsibəti-Fəxrəddin” faciəsi
- Süleyman Sani Axundov. “Nurəddin” hekayəsi
- Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev. “Bomba” əsəri
- Məhəmməd Hadi. “Türkün nəğməsi” şeiri

- Cəlil Məmmədquluzadə. “Qurbanəli bəy” əsəri. “Anamın kitabı” tragikomediyası
- Mirzə Ələkbər Sabir. “Əkinçi” satirası. “Neylərdin, ilahi?!” satirası
- Hüseyn Cavid. “Ana” faciəsi. “İblis” faciəsi
- Əhməd Cavad. “Azərbaycan bayrağına” şeiri. “Səsli qız” poeması
- Cəfər Cabbarlı. “Ana”şeiri. “Oqtay Eloğlu” faciəsi*
- Y. V. Çəmənzəminli. “Zeybək qızı” hekayəsi
- Abdulla Şaiq. “Anabacı” hekayəsi
- Almas İldırım. “Əsir Azərbaycanım” şeiri
- Mikayıl Müşfiq. “Yağış yağarkən” şeiri. “Həyat sevgisi” şeiri
- Məhəmmədhüseyn Şəhriyar. “Heydərbabaya salam” poeması. “Türkün dili” şeiri
- Süleyman Rüstəm. “Təbrizim” şeiri
- Mirmehdi Seyidzadə. “Əqrəb və Çanaqlı bağa” təmsili
- Cabir Novruz. “Mən bizim anaları Günəşlə tən tuturam” şeiri
- Mirzə İbrahimov. “Azad” hekayəsi. “Gələcək gün” romanı
- Hikmət Ziya. “Kərgədan və Qarışqa” təmsili
- Əliağa Kürçaylı. “Qaranquş” şeiri
- Səməd Vurğun. “Azərbaycan” şeiri. “Ananın öyüdü” şeiri. “Vaqif” dramı
- Rəsul Rza. “Çinar ömrü” şeiri. “Qızılgül olmayaydı...” poeması
- Mir Cəlil. “Bahar” (“Bir gəncin manifesti” romanından parça). “Açıq kitab” romanı. “Vətən yaraları” hekayəsi
- İsa Hüseynov. “Zəhər” hekayəsi
- Məmməd Araz. “Azərbaycan – dünyam mənim” şeiri. “Əsgər məktubu” şeiri
- Əli Kərim. “Qaytar ana borcunu” şeiri
- Anar. “Keçən ilin son gecəsi” pyesi
- Elçin. “Talvar” hekayəsi
- Sabir Əhmədli. “Dərs” hekayəsi
- İlyas Əfəndiyev. “Xurşidbanu Natəvan” dramı
- İsmayil Şıxlı. “Namərd gülləsi” hekayəsi. “Dəli Kür” romanı
- Xəlil Rza Ulutürk. “Qaytar mənim qüdrətimi, Azərbaycan!” şeiri
- Fikrət Qoca. “Şuşa” şeiri
- Qılman İlkin. “İntiqam” hekayəsi

- Bəxtiyar Vahabzadə. “İstiqlal” poeması. “Şəhidlər” poeması
- İvan Krilov. “Ağac” təmsili
- Ernest Heminquey. “Qoca və dəniz” povesti
- M. A. Ərsoy. “İstiqlal marşı” əsəri
- Çingiz Aytmatov. Manqurt (“Gün var əsrə bərabər” romanından). “Gün var əsrə bərabər” romanı

4.2. Mövzulararası əlaqə

4.3. Ədəbiyyat nəzəriyyəsi

- Nəzm və nəsr
- Azərbaycan şeirində vəznələr
- Ədəbi növlər və janrlar
- Bədii əsərdə həyat hadisələrini əksətdirmə üsulları
- Bədii gülüş
- Bədii əsərin quruluşu. Süjet və kompozisiya
- Bədii əsərin dili. Bədii təsvir və ifadə vasitələri

Azərbaycan dili (dövlət dili)

Məzmun sahələri	Sual sayı
➤ Oxu	22
➤ Yazı	6
➤ Dil qaydaları	22

Məzmun sahələri üzrə mövzular

1. Oxu

1.1. Mətn üzrə fəaliyyətlər

- Mətnin xüsusiyyətlərinin müəyyən edilməsi
- Mətnin tərkib hissələrinin (giriş, əsas hissə, nəticə) müəyyən edilməsi
- Kontekstə əsasən söz və ifadələrin mənasının müəyyən edilməsi
- Mətnin üslubuna görə fərqləndirilməsi
- Mətnin üslub və struktur xüsusiyyətlərinə görə təhlil edilməsi
- Mövzu və ideyanın müəyyən edilməsi
- Səbəb-nəticə əlaqələrinin müəyyən edilməsi
- Mətnədə problemin müəyyən edilməsi
- Mətn tiplərinin (nəqli, təsviri, mühakimə) müəyyən edilməsi
- Obrazların səciyyələndirilməsi
- Bədii təsvir və ifadə vasitələrinin müəyyən edilməsi

2. Yazı

- Yazıda orfoqrafik və qrammatik qaydaların tətbiq edilməsi
- Ədəbi dilin normalarının yoxlanması
- Plan tərtib edilməsi
- Dürğu işarələrinin işlənmə qaydalarının tətbiq edilməsi
- Əməli yazıların (elan, məktub, teleqram, izahat, ərizə, tərcüme-yi-hal, akt, arayış və s.) tərtib edilməsi

3. Dil qaydaları

3.1. Fonetika

- Orfoepiya. Azərbaycan dilinin orfoepiya qaydaları
- Saitlərin, samitlərin yazılışı və tələffüzü
- Sözüün hərf və səs tərkibi
- Ahəng qanunu
- Heca
- Vurğu
- Sözüün fonetik xüsusiyyətləri

3.2. Leksika

- Sözüün leksik və qrammatik mənası
- Sözüün həqiqi və məcazi mənası
- Çoxmənalı sözlər

- Omonimlər
- Sinonimlər
- Antonimlər
- Frazeoloji birləşmələr
- Terminlər

3.3. *Söz yaradıcılığı*

- Sözüün tərkibi: kök və şəkilçi
- Sözüün quruluşca növləri (Bütün nitq hissələrini əhatə edir)
- Mürəkkəb sözlərin yaranma yolları. Mürəkkəb sözlərin yazılışı
- Eyniköklü sözlər

3.4. *Morfologiya*

3.4.1. *Əsas nitq hissələri*

- İsim. Konkret və mücərrəd isimlər. İsmın qrammatik kateqoriyaları: hal, mənsubiyyət, kəmiyyət, şəxs (xəbərlik). Ümumi və xüsusi isimlər. Bəzi ikihecalı isimlərdə son saitın düşməsi
- Sifət. Sifətin spesifik xüsusiyyətləri: əlamət və keyfiyyət bildirməsi. Sifətin müqayisə dərəcələri. Sifətin substantivləşməsi. Sifətlərin yazılışı
- Say. Sayın mənə növləri. Numerativ sözlər. Sayın substantivləşməsi
- Əvəzlik. Əvəzliyin mənə növləri. Əvəzliyin sintaktik vəzifələri. “O” və “bu” əvəzlilərindən sonra vergülün işlədilməsi
- Feil. Təsdiq və inkar feillər. Feilin qrammatik mənə növləri. Feilin zamanları. Təsriflənən feillər (feilin şəkilləri). Təsriflənməyən feillər: məsdər, feili sifət, feili bağlama. İdi, imiş, isə köməkçi sözlərinin nitq hissələrinə qoşulması
- Zərf. Zərfin mənə növləri

3.4.2. *Köməkçi nitq hissələri*

- Qoşma. Qoşmanın mənəca növləri. Qoşmaların yazılışı
- Bağlayıcı. Bağlayıcının mənəca növləri. Tabesizlik bağlayıcıları və onların növləri. Tabelilik bağlayıcıları və onların növləri. Bağlayıcıların yazılışı və onlarda vergülün işlənməsi
- Ədat. Ədatların mənəca növləri. Ədatların yazılışı

- Modal sözlər. Modal sözlərin mənaca növləri. Modal sözlərin cümlədə yeri, yazılışı və onlarla bağlı vergülün işlənməsi
- Nida. Nidanın cümlədə rolu. Nidanın cümlədə yeri və onlarla bağlı vergülün işlənməsi

3.5. *Sintaksis*

- Söz birləşmələri. Söz birləşmələrinin növləri. İsmi birləşmələr. Feili birləşmələr
- Cümlə. Cümlənin məqsəd və intonasiyaya görə növləri. Söz-cümlə
- Cümlə üzvləri. Cümlənin baş üzvləri. Mübtədə. Mübtədanın ifadə vasitələri. Xəbər. Xəbərin ifadə vasitələri. Cümlənin ikincidərəcəli üzvləri. Tamamlıq. Təyin. Zərflik. Cümlənin ikinci dərəcəli üzvlərinin ifadə vasitələri
- Həmcins üzvlər. Həmcins üzvlərdə ümumiləşdirici sözlər. Həmcins üzvlərdə durğu işarələrinin işlənməsi
- Əlavələr. Əlavələrdə durğu işarələri
- Cümlədə sözlərin sırası
- Məntiqi vurğu
- Qrammatik cəhətdən cümlə üzvləri ilə bağlı olmayan sözlər. Xitab və ara sözlər
- Cümlənin quruluşca növləri. Sadə və mürəkkəb cümlələr. Sadə cümlənin şəxsə görə növləri
- Mürəkkəb cümlə: tabeli və tabelsiz mürəkkəb cümlələr. Tabelsiz mürəkkəb cümlə. Tabelsiz mürəkkəb cümlənin növləri. Tabeli mürəkkəb cümlə. Baş və budaq cümlə. Budaq cümləni baş cümləyə bağlayan vasitələr. Mürəkkəb cümlədə durğu işarələri
- Vasitəsiz nitq
- Vasitəli nitq

Riyaziyyat

Məzmun sahələri	Sual sayı
➤ Ədədlər və əməllər	6
➤ Cəbr və funksiyalar	22
➤ Həndəsə və ölçmə	16
➤ Statistika və ehtimal	6

Məzmun sahələri üzrə mövzular

1. Ədədlər və əməllər

- Həqiqi ədədlər və onlar üzərində əməllər
- Kompleks ədədlər və onlar üzərində əməllər
- Nisbət, tənəsüb, faiz
- Çoxluqlar və birləşmələr nəzəriyyəsi

2. Cəbr və funksiyalar

- Rasional ifadələr
- Çoxhədlilər və onlar üzərində əməllər
- İrrasional ifadələr və həqiqi üstlü qüvvət
- Tənliklər, tənliklər sistemi. Tənlik qurmaqla məsələ həlli
- Bərabərsizliklər, bərabərsizliklər sistemi və bərabərsizliklər heyəti
- Ədədi ardıcılıqlar. Silsilələr
- Funksiyalar və qrafiklər
- Triqonometrik funksiyalar, triqonometrik tənliklər və triqonometrik bərabərsizliklər
- Üstlü və loqarifmik ifadələr. Üstlü və loqarifmik funksiyalar. Üstlü və loqarifmik tənliklər. Üstlü və loqarifmik tənliklər sistemi. Üstlü və loqarifmik bərabərsizliklər. Üstlü və loqarifmik bərabərsizliklər sistemi
- Limit
- Törəmə və onun tətbiqləri
- İbtidai funksiya və qeyri-müəyyən inteqral
- Müəyyən inteqral və onun tətbiqi

3. Həndəsə və ölçmə

- Sadə həndəsi fiqurlar
- Üçbucaqlar
- Qabarıq çoxbucaqlılar, qabarıq dördbucaqlılar
- Çevrə və dairə
- Müstəvi fiqurlarının sahəsi
- Müstəvidə və fəzada koordinatlar üsulu. Hərəkət və oxşarlıq. Vektorlar
- Fəzada düz xətt və müstəvilərin qarşılıqlı vəziyyəti
- Çoxüzlülər, onların səthinin sahəsi və həcmi
- Fırlanma cisimləri, onların səthinin sahəsi və həcmi
- Fəza fiqurlarının kombinasiyaları və müstəvi kəsikləri

4. Statistika və ehtimal

- Statistikanın elementləri
- Hadisənin ehtimalı

Xarici dil (ingilis dili)

Məzmun sahələri	Sual sayı
➤ Oxuyub-anlama	12
➤ Leksikologiya	10
➤ Dil qaydaları	28

Məzmun sahələri üzrə mövzular

1. Oxuyub-anlama

- Mətn və ya cümlə qurmaq
- Cümləni, dialoqu və ya mətni məntiqi sonluqla tamamlamaq
- Cümləni parafraz etmək
- Mətnin əsas fikrini, ideyasını tapmaq
- Mətn əsasında ən uyğun nəticəni seçmək, səbəb-nəticə əlaqəsini müəyyən etmək
- Mətni sürətli gözdən keçirib, spesifik məlumatı tapmaq

2. Leksikologiya

- Sinonimləri, antonimləri, frazeoloji ifadələri, idiomları və atalar sözlərini mənasına uyğun olaraq düzgün müəyyən etmək və ya cümlədə istifadə etmək
- Verilmiş vəziyyət üçün düzgün sözü və ya ifadəni istifadə etmək
- Kontekstdən sözü anlamaq və mənasını müəyyən etmək
- Sözləri mənalarına görə fərqləndirmək və ya uyğunlaşdırmaq

3. Dil qaydaları

3.1. Morfologiya: Nitq hissələri

- İsim. İsimlərin mənalarına görə təsnifi: ümumi və xüsusi isimlər. İsmnin əsas qrammatik əlamətləri. İsmnin hal və kəmiyyət kateqoriyaları. İsmnin ümumi və yiyəlik halları
- Sifət. Sifətlərin mənalarına görə təsnifi: əsl və nisbi sifətlər. Sifətlərin əsas qrammatik əlamətləri. Əsl sifətlərin dərəcə kateqoriyaları. İsimləşmiş sifətlər
- Say. Sayın növləri: miqdar, sıra və kəsr sayları
- Əvəzlik. Əvəzlərlərin təsnifi. Who, which, what, whose sözlərinin sual, nisbi və bağlayıcı əvəzlik kimi işlənməsi. Some, any, no, every əvəzləri və onların törəmələri. Kəmiyyət bildirən many, much, little, few, a little, a few a lot (of), plenty of və başqa sözlərin işlənməsi
- Feil. Feillərin təsnifi. Əsas qrammatik əlamətləri. Əsas, köməkçi, bağlayıcı feillər. Feilin xəbər şəkli. Feilin məlum və məchul növü. Zamanların uzlaşması. Modal feillər. Modal feillərin ekvivalentləri. Feilin vasitəli şəkli. Feilin şəxssiz formaları. Feili isim. Qısalma və ya reduksiya

- Zərf. Zərfin növləri, zərf düzəldən suffikslər, zərfin dərəcələri, həm sifət, həm də zərf kimi işlənən sözlərin omonimliyi və dərəcə kateqoriyası
- Artıqlı. Qeyri-müəyyənlik və müəyyənlik artıqlı, artıqlığın işlədilməsi və işlədilməməsi qaydaları, artıqlı və ya artıqlısız işlənən ifadələr
- Sözlük. Sözlükləri, sözlüklü ifadələr və onların başqa nitq hissələri ilə omonimliyi
- Bağlayıcı. Tabeli və tabelsiz bağlayıcılar və başqa nitq hissələri ilə omonimliyi
- Ədat
- Modal sözlər
- Nida

3.2. *Sintaksis*

- Cümlə. Sadə (məqsəd və intonasiyaya görə) və mürəkkəb cümlələr (tabeli-tabelsiz), aralarındakı sintaktik baxımından quruluş fərqlilikləri
- Mübtəda ilə xəbərin uzlaşması
- Cümlə üzvləri: cümlənin baş və ikinci dərəcəli üzvləri
- Vasitəsiz nitq. Vasitəli nitq
- Sadə və mürəkkəb cümlələrdə inversiya
- There formal sözü ilə başlanan cümlələr

Xarici dil (rus dili)

Məzmun sahələri

Sual sayı

➤ Oxuyub-anlama	12
➤ Leksikologiya	10
➤ Dil qaydaları	28

Məzmun sahələri üzrə mövzular

1. Oxuyub-anlama

- Mətn və ya cümlə qurmaq
- Cümləni, dialoqu və ya mətni məntiqi sonluqla tamamlamaq
- Mətnin əsas fikrini, ideyasını, mövzunu tapmaq
- Mətn əsasında ən uyğun nəticəni seçmək, səbəb-nəticə əlaqəsini müəyyən etmək
- Mətni sürətli gözdən keçirib, spesifik məlumatı tapmaq
- Mətni adlandırmaq
- Mətnə aid olmayan fikirləri tapmaq

2. Leksikologiya

- Sinonimləri, antonimləri, frazeoloji ifadələri, idiomları və atalar sözlərini mənasına uyğun olaraq, düzgün müəyyən etmək və ya cümlədə istifadə etmək
- Verilmiş vəziyyət üçün düzgün sözü və ya ifadəni istifadə etmək
- Kontekstdən sözü anlamaq və mənasını müəyyən etmək
- Sözləri mənalara görə fərqləndirmək və ya uyğunlaşdırmaq
- Sözlərin düzgün və məcazi mənada istifadəsi

3. Dil qaydaları

3.1. Fonetika

- Nitqdə buraxılan səhvlər, sözün tələffüzü normaları, vurğu

3.2. Morfologiya

❖ İsim

- İsmi cinsi
- Canlı cansız isimlər
- “-мя” ilə bitən isimlər və xüsusi hallanan isimlər
- “-ь” bitən qadın və kişi cinsinə aid isimlər
- İsmi tək və cəm forması
- İsmi halı və kəmiyyəti

❖ Sifət

- Keyfiyyət; Aidiyyət; Mənsubiyyət sifətlər
- Sifətlərin müqayisə dərəcələri (сравнительная и превосходная)
- Sifətlərin qısa forması
- Sifətlərin hallanması
- Sifətlərin isimlərlə cinsdə, sayda və halda uzlaşması

- ❖ **Say**
  - Miqdar və sıra sayları
  - Sayların hallanması
  - Sayların isimlərlə işlənməsi
- ❖ **Əvəzlik**
  - Əvəzlik növləri
  - Əvəzliklərin hallanması
- ❖ **Feil**
  - Feilin məsdər forması
  - Qayıdış feili
  - Feilin təsirliyi
  - Feilin növləri (вид совершенный/несовершенный)
  - Feilin şəkilləri
  - Feilin zamanları
  - Feilin hallanması
  - Feilin “не” ilə yazılması
  - Feili sifət
  - Feili bağlama
- ❖ **Zərf**
  - Zərfin növləri
- ❖ **Qoşma**
- ❖ **Bağlayıcı**
  - Tabesizlik və tabelilik bağlayıcı
- ❖ **Ədatlar**
  - Ədatların növləri və istifadəsi
- ❖ **Nida**

3.3. *Sintaksis*

- Söz birləşməsi
- Cümlə üzvləri: Cümlənin baş və ikinci dərəcəli üzvləri
- Mübtəda
- Xəbər
- TəyİN (согласованное/несогласованное)
- Zərflik (məna növləri)
- Tamamlıq
- Müxtəsər cümlə
- Sadə və mürəkkəb cümlə
- Xitab

Xarici dil (alman dili)

 Məzmun sahələri	Sual sayı
➤ Oxuyub-anlama	12
➤ Leksikologiya	10
➤ Dil qaydaları	28

Məzmun sahələri üzrə mövzular

1. Oxuyub-anlama

- Mətn və ya dialoq qurmaq
- Cümləni, dialoqu və ya mətni məntiqi sonluqla tamamlamaq
- Cümləni parafraz etmək
- Mətnin əsas fikrini, ideyasını tapmaq
- Mətn əsasında ən uyğun nəticəni seçmək, səbəb-nəticə əlaqəsini müəyyən etmək
- Mətni sürətli gözdən keçirib, spesifik məlumatı tapmaq
- Mətnə müəyyən bir fikrin verilib-verilməməsini təyin etmək (falsch - richtig)
- Mətnin məzmununa uyğun düzgün başlığı seçə bilmək yaxud başlığa uyğun düzgün mətn seçmək

2. Leksikologiya

- Sinonimləri, antonimləri, frazeoloji ifadələri, idiomları və atalar sözlərini mənasına uyğun olaraq düzgün müəyyən etmək və ya cümlədə istifadə etmək
- Verilmiş vəziyyət üçün düzgün sözü və ya ifadəni istifadə etmək
- Kontekstdən sözü anlamaq və mənasını müəyyən etmək
- Sözləri mənalarına görə fərqləndirmək və ya uyğunlaşdırmaq

3. Dil qaydaları

3.1. Morfologiya

- Artıqlıq: müəyyən və qeyri-müəyyən artıqlıqlar; İsimlərin artıqlıqsız işlənməsi
- İsim: Mürəkkəb isimlər; İsimlərin hallanması; İsimlərin cəmlənməsi
- Sifət: Sifətlərin hallanması; Sifətlərin isimləşməsi; Sifətin dərəcələri; Sifətin idarəsi
- Əvəzlik: Əvəzlik və mənaca növləri
- Sözlük: Sözlükləri və mənaca növləri
- Say: Sayların mənaca növləri. Sayların isim kimi işlənməsi
- Feil: Feilin leksik və qrammatik mənə növləri və formaları; Məsdər qrupları
- Zərflər: Əvəzlik zərfləri; Zərflərin növləri
- Bağlayıcı: Təbəssüslük bağlayıcılar; Təbəssüslük bağlayıcılar; Mürəkkəb bağlayıcılar

3.2. *Sintaksis*

- Cümlə. Sadə və mürəkkəb cümlələr (tabeli-təbəsiz)
- Cümlə üzvləri: cümlənin baş və ikinci dərəcəli üzvləri
- Vasitəsiz nitq. Vasitəli nitq
- Cümlə və onun növləri
- Budaq cümlə və növləri

Xarici dil (fransız dili)

Məzmun sahələri	Sual sayı
➤ Oxuyub-anlama	12
➤ Leksikologiya	10
➤ Dil qaydaları	28

Məzmun sahələri üzrə mövzular

1. Oxuyub-anlama

- Mətn və ya cümlə qurmaq
- Cümləni, dialoqu və ya mətni məntiqi sonluqla tamamlamaq
- Cümləni parafraz etmək
- Mətnin əsas fikrini, ideyasını tapmaq
- Mətn əsasında ən uyğun nəticəni seçmək, səbəb-nəticə əlaqəsini müəyyən etmək
- Mətni sürətli gözdən keçirib, spesifik məlumatı tapmaq

2. Leksikologiya

- Sinonimləri, antonimləri, frazeoloji ifadələri, idiomları və atalar sözlərini mənasına uyğun olaraq, düzgün müəyyən etmək və ya cümlədə istifadə etmək
- Verilmiş vəziyyət üçün düzgün sözü və ya ifadəni istifadə etmək
- Kontekstdən sözü anlamaq və mənasını müəyyən etmək
- Sözləri mənalarına görə fərqləndirmək və ya uyğunlaşdırmaq

3. Dil qaydaları

3.1. Morfologiya

- Artikllar: hissəvi artikl, ölkələrin adları qarşısında artikl. Nəqliyyat vasitələri qarşısında artikl və s.
- İnkər forması. Sözdönü
- İsim. İsimlərin quruluşca növləri, ismin kişi, qadın cinsi. İsimlərin cəmlənməsi. İsmi uzlaşması
- Sifət. Sadə və mürəkkəb, qeyri-müəyyən sifətlər. Sinonim, omonim, antonim sifətlər, sifətin dərəcələri. sifətin digər nitq hissələri ilə uzlaşması
- Say. Miqdar sayını sıra saylarından fərqləndirmək
- Əvəzlik. Əvəzliyin cinsə və kəmiyyətə görə dəyişməsi. Vasitəli və vasitəsiz əvəzlik (COD COI)
- Zərf. Zərflərin quruluşca növləri, zərflərin mənaca növləri, zərfin dərəcələri, sual zərfləri. Cerundif
- Feil. Feilin qeyri-müəyyən forması (məsdər). Köməkçi və yarım-köməkçi feillər. İndiki zaman, Keçmiş zamanlar-Passé Composé, Imparfait, Subjonctif, Plus que Parfait, Gələcək zamanlar-Future Proche, Future Simple, Future dans le Passé və s. formalar. Feil qrupları, feilin quruluşca növləri, təsirli və təsirsiz feillər, qayıdış feilləri, feilin əmr forması

3.2. Sintaksis

- Məntiqi vurğu. Cümlə. Sadə və mürəkkəb cümlə
- Cümlənin əsas və ikinci dərəcəli üzvləri
- Sual, ümumi və xüsusi suallar
- İnkər, qəti-inkər ifadələri

Məzmun sahələri	Sual sayı
➤ Чтение	10
➤ Письмо	5
➤ Языковые правила	15
➤ Литература и реалии жизни	20

Məzmun sahələri üzrə mövzular

1. Чтение

- Определение значения незнакомых слов и выражений в соответствии с контекстом
- Различение прямого и переносного значения слов и выражений согласно контексту
- Комментирование значения незнакомых слов, использование способов определения лексического значения
- Комментирование значения фразеологических оборотов
- Определение темы и основной мысли текста
- Определение стиля текста. Научный, публицистический, официально-деловой, разговорный, художественный стили речи. Характерные особенности каждого стиля и сфера его употребления
- Признаки текста. Типы речи (повествование, описание, рассуждение)
- Владение нормами литературного языка. Определение ошибок, связанных с нарушением различных норм языка (речевых, лексических, стилистических)

2. Письмо

- Редактирование текста с учётом связи между предложениями, абзацами, частями текста
- Расширение текста с учётом связи между его содержательными частями текста
- Деление текста на содержательные части
- Совершенствование текста с учётом связи между предложениями
- Орфограммы в значимых частях слова
- Правописание различных частей речи
- Пунктуация
  - Постановка знаков препинания в простом осложнённом предложении
  - Постановка знаков препинания в сложном предложении
  - Знаки препинания в предложениях с прямой речью
  - Пунктуационный разбор простого и сложного предложения

3. Языковые правила

3.1. Фонетика. Орфоэпия. Графика

- Звуки речи и буквы
- Фонетические явления (оглушение, озвончение, смягчение)
- Ударение и его функции
- Слоги
- Орфоэпические правила
- Фонетический разбор слова

3.2. Лексикология. Фразеология

- Лексическое значение слова, способы определения значения слова
- Многозначные и однозначные слова
- Омонимы. Синонимы. Антонимы. Паронимы
- Общеупотребительные и слова ограниченного употребления (профессионализмы, диалектизмы, жаргонизмы)
- Исконно русские и заимствованные слова
- Устаревшие слова (историзмы, архаизмы). Неологизмы
- Фразеологизмы и их значения. Употребление в речи

3.3. Состав слова. Словообразование

- Значимые части слова
- Однокоренные слова. Формы слова
- Виды основ (непроизводная, производная, производящая, сложная)
- Способы образования слов (морфологические и неморфологические)
- Морфемный и словообразовательный разбор слова

3.4. Морфология

- Части речи. Самостоятельные и служебные части речи
- Морфологические признаки самостоятельных частей речи и их синтаксическая роль
- Признаки служебных частей речи
- Междометие
- Морфологический разбор слова

3.5. Синтаксис

- Словосочетания. Виды словосочетаний по главному и зависимому слову. Способы связи слов в словосочетании. Синонимичные словосочетания

- Простое неосложнённое и осложнённое предложение
- Главные и второстепенные члены предложения
- Двусоставные и односоставные предложения
- Полные и неполные предложения
- Однородные члены предложения. Обобщающие слова при однородных членах
- Обособленные и уточняющие второстепенные члены предложения
- Слова, грамматически не связанные с членами предложения (обращение, вводные слова и словосочетания, вводные предложения, вставные конструкции, слова да, нет)
- обороты с союзом *как*
- Предложения с прямой и косвенной речью
- Синтаксический разбор простого предложения.
- Сложное предложение. Виды сложных предложений (ССП, СПП, БСП)
- Группы сложносочинённых предложений по союзам и значению
- Сложноподчинённые предложения. Виды придаточных. Место придаточных предложений по отношению к главному. Средства связи между частями сложноподчинённого предложения
- Подчинительные союзы и союзные слова
- СПП с несколькими придаточными
- Бессоюзное сложное предложение
- Сложное предложение с различными видами связи (сочинительной, подчинительной и бессоюзной)
- Синтаксический разбор сложного предложения

4. Литература

- Дастан «Кёроглу»
  - «Приход Демирчиоглу в Ченлибель»
  - «Стамбульский поход Кёроглу»
- Дастан «Китаби Деде Горгуд»
  - Песнь первая «О сыне Дирсе хана, о Бугач хане...»
  - Песнь вторая «О разорении дома Салур Газана...»
  - Песнь двенадцатая «Об отложении Дальних огузов от Ближних и убиении Бейрека...»
- Н.Гянджеви «Хосров и Ширин», «Искендернаме»
- М.Физули «Я скован, я пленён...», «Лейли и Меджнун»

- Г.Закир «Журавли»
- М.П. Вагиф «Видади, ты на чёрствые эти сердца погляди...» («Судьба»)
- М.Ш.Вазех «Высокая ростом, стройная телом...»
- Х.Натаван «Сыну моему», «Фиалка»
- М.Ш.Вазех «Высокая ростом, стройная телом...»
- М.Ф.Ахундзаде «Восточная поэма на смерть А.Пушкина», «Обманутые звёзды», «Приключения скряги» («Гаджи Гара»)
- Дж.Мамедгулузаде «Курбанали бек», «Пропажа осла» («События в селении Данабаш»)
- М.А.Сабир «Ну что хорошего нашёл мой сын в ученье?..», «Что мне за дело?..»
- Н.Везиров «Из-под дождя да под ливень»
- А.Ахвердиев «Мирза-Сафар»
- Г.Джавид «Мать»
- С.Вургун «Азербайджан», «Вагиф»
- А.Шаиг «Письмо не дошло»
- М.Мушфиг «О, если б снова...», «Ветры»
- Б.Вагабзаде «Карабахский конь»
- М.Дж.Пашаев «Правила приличия»
- Анар «Последняя ночь уходящего года»
- Дж.Новруз «Есть на Земле одна страна», «Тишина Маралгёля», «Покинутая деревня»
- А.С.Пушкин «К Чаадаеву», «К***», «Пророк», «Элегия» («Безумных лет угасшее веселье»), «Евгений Онегин»
- М.Ю.Лермонтов «Бородино», «Пророк», «Мцыри», «Герой нашего времени»
- Н.В.Гоголь «Ревизор», «Мёртвые души»
- Л.Н.Толстой «После бала»
- М.Е.Салтыков-Щедрин «Повесть о том, как один мужик двух генералов прокормил»
- Ф.М.Достоевский «Преступление и наказание»
- А.П.Чехов «Каштанка», «Хамелеон», «Толстый и тонкий», «О любви», «Ионыч», «Вишнёвый сад»
- А.И.Куприн «Куст сирени»
- А.А.Блок «О, я хочу безумно жить...», «О весна без конца и без краю...», «О доблестях, о подвигах, о славе...».
- С.А.Есенин «Отговорила роща золотая...», «Мы теперь уходим понемногу...», «Прощай, Баку!», «Не жалею, не зову, не плачу»

- А.А.Ахматова «Я научилась просто, мудро жить...»
«Мне голос был...», «Не с теми я, кто бросил
землю...»
- М.А.Булгаков «Мастер и Маргарита»
- М.А.Шолохов «Судьба человека»
- У.Шекспир «Ромео и Джульетта», «Гамлет»
- О.Бальзак «Гобсек»
- О.Генри «Из любви к искусству», «Дары волхвов»
- Э.Хемингуэй «Старик и море»
- Связь мировоззрения и творчества писателя
- Художественный метод и стиль. Литературные
направления. Характерные особенности, жанры,
основоположники литературных направлений
- Роды и жанры литературы
- Литературное произведение как единое целое.
Содержание и форма произведения. Тема.
Проблема. Идея. Конфликт. Композиция и сюжет
- Язык художественного произведения.
Изобразительно-выразительные средства (тропы).
- Виды комического (сатира, юмор, ирония, сарказм,
гротеск). Эзопов язык
- Прозаическая и стихотворная речь
- Особенности стихотворной речи. Рифма (виды
рифмы, способы рифмовки), ритм, строфа, стопа.
- «Онегинская» строфа. Системы стихосложения.
Стихотворные размеры. Белый стих
- Идейное и общественное значение литературы.
Народность, гуманизм, патриотизм, историзм,
новаторство, психологизм
- Художественный образ. Литературный тип
(«маленький человек», «лишний человек»).
- Персонаж. Лирический герой
- Жанры восточной литературы: газель, гошма,
касыда, рубай, дастан. Понятия *бейт*, *редиф*

İbtidai sinif (Azərbaycan bölməsi)

Məzmun sahələri	Sual sayı
➤ Oxu	10
➤ Yazı	2
➤ Dil qaydaları	13
➤ Ədədlər və əməllər	8
➤ Cəbr və funksiyalar	6
➤ Həndəsə	5
➤ Ölçmə	4
➤ Statistika və ehtimal	2

Məzmun sahələri üzrə mövzular

Azərbaycan dili

1. Oxu

1.1. Mətn üzrə iş

- Mətnin strukturunun müəyyən edilməsi
- Səbəb-nəticə əlaqəsinin müəyyənləşdirilməsi
- İdeyanın müəyyənləşdirilməsi
- Problem və həll yolunun müəyyənləşdirilməsi
- Obrazların səciyyələndirilməsi
- Sözün kontekstə uyğun mənası üzərində iş (sözün həqiqi və məcazi mənası, semantikasını və s.)
- Ədəbi dilin normalarının (nitq mədəniyyətinin) yoxlanılması
- Fikrin ümumiləşdirmə bacarığının yoxlanılması
- Açıq və sətiraltı informasiyanın müəyyənləşdirilməsi

2. Yazı

- Dürğu işarələrinin işlənmə qaydası
- Orfoqrafiya qaydaları
- Əməli yazılar

3. Dil qaydaları

3.1. Fonetika

- Saitlər
- Samitlər
- Heca
- Vurğu
- Ahəng qanunu
- Orfoepiya və orfoqrafiya normaları
- Sözün səs tərkibinə görə təhlili

3.2. Leksika

- Sözün leksik və qrammatik mənası
- Sözün həqiqi və məcazi mənası
- Frazoloji birləşmələr
- Təkmənalı və çoxmənalı sözlər
- Omonimlər
- Sinonimlər
- Antonimlər
- Terminlər

3.3. Sözün tərkibi və söz yaradıcılığı

- Sözün tərkibi
- Leksik və qrammatik şəkilçilər

- Sözü quruluşca növləri
- Eyniköklü sözlər
- Sözü başlanğıc forması

3.4. *Morfologiya*

- İsim və onun morfoloji xüsusiyyətləri
- Sifət və onun morfoloji xüsusiyyətləri
- Say və onun morfoloji xüsusiyyətləri
- Əvəzlik və onun morfoloji xüsusiyyətləri
- Feil və onun morfoloji xüsusiyyətləri
- Zərf və onun morfoloji xüsusiyyətləri
- Əsas və köməkçi nitq hissələrinin fərqi
- Qoşma və onun morfoloji xüsusiyyətləri
- Bağlayıcı və onun morfoloji xüsusiyyətləri
- Ədat və onun morfoloji xüsusiyyətləri
- Modal sözlər və onun morfoloji xüsusiyyətləri
- Nida və onun morfoloji xüsusiyyətləri

3.5. *Sintaksis*

- Söz birləşmələri
- Mürəkkəb adlar
- Cümlənin məqsəd və intonasiyaya görə növləri
- Cümlənin baş və ikinci dərəcəli üzvləri
- Sadə və mürəkkəb cümlənin fərqi

Riyaziyyat

4. Ədədlər və əməllər

- Ədəd anlayışı, ədədin strukturu, ədədlər arasında münasibətlər
- Mərtəbə, sinif anlayışı
- Çoxrəqəmli ədədlərin yazılışı, rəqəmin mərtəbə qiymətinin müəyyən edilməsi, ədədin mərtəbə toplananlarının cəmi şəklində göstərilməsi
- Adi kəsrlər. Adi kəsrlərin müqayisəsi. Adi kəsrlərin ixtisarı
- Qarışıq ədədlər. Qarışıq ədədlərin müqayisəsi
- Onluq kəsrlər. Onluq kəsrlərin müqayisəsi. Onluq kəsrlərin toplanması və çıxılması
- Hesab əməlləri
- Hesab əməllərinin xassələri
- Qalıqlı bölmə
- Təxminətmə və hesablamalar
- Ədədin bölənləri və bölünənləri
- Ədədin hissəsinin, hissəsinə görə ədədin tapılması
- Ədədin faizinin, faizə görə ədədin tapılması

- Ədəd məsələləri
- Yaş məsələləri
- Sürət məsələləri
- Kəsr məsələləri
- İş məsələləri

5. Cəbr və funksiyalar

- Əməllər sırasına görə riyazi ifadələrin hesablanması
- Ədədi ifadələrin müqayisəsinin aparılması
- Dəyişənin verilmiş qiymətində ifadənin qiymətinin tapılması
- Tənlik
- Bərabərsizlik

6. Həndəsə

- Həndəsi fiqurların təsnifatı
- Bucaq
- Çoxbucaqlının perimetri və sahəsi
- Fəza fiqurlarının (kub və kuboid) səthinin sahəsi
- Həcm

7. Ölçmə

- Uzunluq
- Kütlə
- Tutum
- Vaxt
- Pul

8. Statistika və ehtimal

- Ədədi orta
- Ən çox rast gəlinən nəticə, ən böyük fərq, orta statistik nəticənin müəyyən edilməsi
- Hadisənin baş vermə ehtimalı

İbtidai sinif (rus bölməsi)

 Məzmun sahələri	Sual sayı
➤ Чтение	10
➤ Письмо	2
➤ Языковые правила	13
➤ Числа и действия	8
➤ Алгебра и функции	6
➤ Геометрия	5
➤ Измерения	4
➤ Статистика и вероятность	2

Məzmun sahələri üzrə mövzular

Русский язык

1. Чтение

1.1. Работа над текстом

- Определение структуры текста
- Определение причинно-следственной связи
- Определение основной мысли текста
- Определение проблемы и её решения
- Характеристика образов
- Работа над контекстуальным значением слова (прямое и переносное значение слова, семантика и т.д.)
- Проверка норм литературного языка (речевой культуры)
- Проверка умения обобщать мысль
- Выявление открытой и подтекстовой информации

2. Письмо

- Использование знаков препинания
- Орфографические правила
- Деловые записки

3. Языковые правила

3.1. Фонетика

- Гласные
- Согласные
- Слог
- Ударение
- Орфоэпические и орфографические нормы
- Фонетический разбор слова

3.2. Лексика

- Лексическое и грамматическое значение слова
- Прямое и переносное значение слова
- Фразеологические обороты
- Синонимы
- Антонимы
- Тематические группы

3.3. Морфемика

- Состав слова
- Однокоренные слова
- Морфология

- Имя существительное и его морфологические особенности
- Имя прилагательное и его морфологические особенности
- Числительное и его морфологические особенности
- Местоимение и его морфологические особенности
- Глагол и его морфологические особенности
- Наречие и его морфологические особенности
- Разница между самостоятельными и служебными частями речи

3.4. Синтаксис

- Словосочетание
- Виды предложений по цели высказывания и интонации
- Главные и второстепенные члены предложения
- Предложения с однородными членами
- Распространённые и нераспространённые предложения

Математика

4. Числа и действия

- Понятие и структура числа, отношения между числами
- Разряды и классы чисел
- Запись многозначных чисел, определения класса числа, представление числа в виде суммы разрядных слагаемых
- Обыкновенные дроби. Сравнение обыкновенных дробей. Сокращение обыкновенных дробей
- Смешанные числа. Сравнение смешанных чисел
- Десятичные дроби. Сравнение десятичных дробей. Сложение и вычитание десятичных дробей
- Арифметические действия
- Свойства арифметических действий
- Деление с остатком
- Оценка и расчеты
- Делители и кратные числа
- Нахождение части числа и числа по его части
- Нахождение процентов от числа, и числа по процентам
- Задачи с числами
- Задачи на возраст
- Задачи на движение
- Задачи с дробями

- Задачи на производительность

5. Алгебра и функции

- Вычисление значения математических выражений, применяя порядок действий
- Сравнение числовых выражений
- Нахождение значения выражения при заданном значении переменной.
- Уравнение
- Неравенство

6. Геометрия

- Классификация геометрических фигур
- Углы
- Периметр и площадь многоугольника
- Площадь поверхности пространственных фигур (куба и кубоида)
- Объём

7. Измерения

- Длина
- Масса
- Ёмкость
- Время
- Деньги

8. Статистика и вероятность

- Среднее арифметическое чисел
- Определение наиболее распространенного результата, наибольшей разницы, среднего статистического результата
- Вероятность события

Fizika

Məzmun sahələri

Sual sayı

➤ Fiziki hadisələr, qanun və qanuna uyğunluqlar	20
➤ Maddə və sahə, qarşılıqlı təsir, əlaqəli sistemlər	15
➤ Eksperimental fizika və müasir həyat	15

Məzmun sahələri üzrə mövzular

1. Mexanika

- Düzxətli bərabərsürətli və dəyişənsürətli hərəkət
- Çevrə üzrə bərabərsürətli hərəkət
- Nyuton qanunları
- Statikanın əsasları
- Ümumdünya cazibə qanunu. Ağırlıq qüvvəsi
- Elastiklik qüvvəsi. Çəki
- Sürtünmə qüvvəsi
- Bir neçə qüvvənin təsiri altında hərəkət
- İmpuls. Enerji. Saxlanma qanunları
- Mexaniki iş. Güc
- Mexaniki rəqslər
- Mexaniki dalğalar
- Bərk cisimlərin, mayələrin və qazların təzyiqi
- Arximed qanunu

2. Molekulyar fizika

- Molekulyar kinetik nəzəriyyə
- İdeal qaz qanunları
- Termodinamikanın əsasları
- Doyan və doymayan buxar
- Bərk cisimlərin xassələri
- Mayələrin xassələri

3. Elektrodinamika

- Elektrik yükü. Elektrik sahəsi
- Elektrostatik sahədə görülən iş
- Elektrik tutumu. Elektrik sahəsinin enerjisi
- Sabit cərəyan qanunları
- Müxtəlif mühitlərdə elektrik cərəyanı
- Maqnit sahəsinin induksiyası
- Yüklü zərrəciklərin maqnit sahəsində hərəkəti
- Elektromaqnit induksiyası
- Maqnit sahəsinin enerjisi
- Elektromaqnit rəqsləri
- Elektromaqnit dalğaları
- Dəyişən elektrik cərəyanı

4. Optika

- Həndəsi optikanın qanunları
- Müstəvi və sferik güzgülər, linzalar
- Dalğa optikası

5. Kvant fizikası

- Işıq kvantları və fotoeffekt
- Atom fizikası

- Nüvə fizikası
- Elementar zərrəciklər və onların təsnifatı
- Bölmələr arasında genetik əlaqə

Kimya

 Məzmun sahələri	Sual sayı
➤ Maddə və maddi aləm	18
➤ Kimyəvi hadisələr	22
➤ Eksperiment və modelləşdirmə	5
➤ Kimya və həyat	5

Məzmun sahələri üzrə mövzular

❖ Ümumi kimya

- Kimyanın ilk anlayışları
- Atomun quruluşu. Dövri qanun və dövri sistem
- Kimyəvi rabitə. Valentlik. Oksidləşmə dərəcəsi
- Maddə miqdarı. Avoqadro qanunu. Formul və tənlik üzrə hesablamalar
- Kimyəvi reaksiyaların təsnifatı. İstilik effekti
- Oksidləşmə-reduksiya reaksiyaları
- Kimyəvi reaksiyaların sürəti. Kimyəvi tarazlıq
- Oksidlər. Əsaslar. Turşular. Duzlar
- Məhlullar
- Elektrolitik dissosiasiya. İon mübadilə reaksiyaları. Hidroliz. Elektroliz

❖ Qeyri-üzvi kimya

- Hidrogen. Oksigen. Su
- Halogenlər
- Kükürd və onun birləşmələri
- Azot və onun birləşmələri
- Fosfor və birləşmələri. Gübrələr
- Karbon və birləşmələri
- Silisium və birləşmələri. Silikat sənayesi
- Metalların ümumi xarakteristikası
- Litium yarımqrupu elementləri
- Berillium yarımqrupu elementləri. Suyun codluğu
- Bor yarımqrupu elementləri

❖ Üzvi kimya

- Alkanlar
- Tsikloalkanlar
- Alkenlər
- Alkadienlər
- Alkinlər
- Aromatik karbohidrogenlər
- Karbohidrogenlərin təbii mənbələri
- Spirtlər. Fenollar
- Aldehidlər. Ketonlar
- Karbon turşuları
- Mürəkkəb efirlər. Yağlar. Yuyucu vasitələr
- Karbohidratlar
- Azotlu üzvi birləşmələr
- İrimolekullu birləşmələr

Biologiya

Məzmun sahələri	Sual sayı
➤ Canlıların quruluşu və müxtəlifliyi	12
➤ Bioloji proseslər	15
➤ İnsan və onun sağlamlığı	11
➤ Canlıların təkamülü	6
➤ Canlılar və ətraf mühit	6

Məzmun sahələri üzrə mövzular

1. Canlıların quruluşu və müxtəlifliyi

- Canlıları öyrənən elm sahələri
- Canlıların əsas xüsusiyyətləri
- Canlıların təsnifatı
- Orqanizmin təşkili səviyyələri
- Biologiyanın tədqiqat üsulları
- Canlıların müxtəlifliyi
- Canlı orqanizmlərin quruluşu
- Hüceyrə və onun kimyəvi tərkibi

2. Bioloji proseslər

- Canlılarda qıcıqlanma. Reflekslər
- Canlılarda qidalanma
- Canlı orqanizmlərdə qanın hərəkəti
- Canlılarda tənəffüs
- Canlılarda ifrazat
- Canlılarda çoxalma və inkişaf
- Canlılarda hərəkət
- Canlılarda dəyişkənlik
- Canlılarda irsiyyət və onun qanunauyğunluqları
- Canlılarda gedən biokimyəvi proseslər
- Canlılarda maddələr mübadiləsi
- Seleksiya və onun metodları

3. İnsan və onun sağlamlığı

- İnfeksiyon xəstəliklər
- Qan xəstəlikləri
- Sinir sistemi xəstəlikləri
- Həzm orqanlarının xəstəlikləri
- İrsi xəstəliklər
- Maddələr mübadiləsinin pozulması nəticəsində yaranan xəstəliklər
- Avitaminozlar
- Müxtəlif zədələnmələr və ilk yardımlar

4. Canlıların təkamülü

- Həyatın yaranması haqqında müxtəlif təsəvvürlər
- Təkamül təlimi
- Təkamülün hərəkətverici qüvvələri
- Mikro və makro təkamül
- Təkamülün yolları və istiqamətləri
- İnsanın təkamülü

5. Canlılar və ətraf mühit

- Orqanizm və ətraf mühit
- Ekoloji amillər
- Ekoloji sistemlər
- Ekosistemdə canlılar arasında qarşılıqlı münasibətlər
- Maddələr dövrəni
- Bioloji müxtəlifliyin saxlanması
- Biosfer

Coğrafiya

Məzmun sahələri

Sual sayı

- Coğrafi məkan 14
- Təbiət 18
- Cəmiyyət 18

Məzmun sahələri üzrə mövzular

1. Coğrafi məkan

- **Coğrafi kəşflər və tədqiqatlar, coğrafiya elminin inkişafı:** Coğrafi kəşflər və tədqiqatlar. Azərbaycanda coğrafiya elminin inkişafı. Coğrafiya elminin sahələri və müasir coğrafi biliklərin əldə edilməsi
- **Kartoqrafik təsvirlər:** Plan. Xəritə. Qlobus. Yer in forması və ölçüləri
- **Kainat və Günəş sistemi:** Kainatın yaranması və inkişafı. Günəş sistemi. Yer maqnetizmi. Yer in sutkalıq, illik hərəkətləri və onların coğrafi nəticələri

2. Təbiət

- **Litosfer:** Yer in inkişaf mərhələləri. Yer in daxili quruluşu və Yer səthini təşkil edən süxurlar. Yerdə baş verən tektonik proseslər və onların nəticəsi. Yer səthinin relyefi və onun təsərrüfat əhəmiyyəti. Azərbaycanın geoloji və geomorfoloji quruluşu, mineral ehtiyatları
- **Atmosfer:** Atmosferin tərkibi və quruluşu. Günəş radiasiyası və havanın temperaturu. Atmosfer təzyiqi, küləklər. Atmosferdə su. İqlim və onun təsərrüfatda rolu. Qlobal iqlim dəyişmələri. Azərbaycanın iqlimi
- **Hidrosfer:** Yer kürəsində suyun mənşəyi. Dünya okeanı və onun hissələri. Dünya okeanında baş verən fiziki, kimyəvi və dinamik proseslər. Dünya okeanının resursları və onun istifadəsi. Quru suları. Azərbaycanın daxili suları. Xəzər dənizi
- **Biosfer:** Biosferin yaranması və inkişafı. Coğrafi təbəqə. Torpaq. Təbii kompleks, təbii zona və landşaftlar. Bioloji resursların istifadəsi. Azərbaycanın torpaq örtüyü, biomüxtəlifliyi, landşaftları və təbiətin mühafizəsi. Azərbaycanın fiziki-coğrafi rayonlaşdırılması

3. Cəmiyyət

- **Dünya ölkələri:** Dünyanın siyasi xəritəsi. Dövlətlərin geosiyasi mövqeyi. Beynəlxalq siyasi münasibətlər. Dünya ölkələrinin təsnifatı. Beynəlxalq təşkilatlar. Dünya ölkələrinin sivilizasiyası. Azərbaycanın iqtisadi-coğrafi mövqeyi, inzibati ərazi quruluşu
- **Dünya əhalisi və dünyanın demografik mənzərəsi:** Dünya əhalisinin inkişaf dinamikası. Dünya əhalisinin təsnifatı. Azərbaycanın əhalisi
- **Dünyanın iqtisadi və sosial mənzərəsi:** Təbii resurslar və onların təsərrüfat əhəmiyyəti. Təsərrüfat sahələri və onların yerləşdirilmə prinsipləri. Maddi və qeyri maddi istehsal. ETİ və ETT. Dünyanın hasilat sənayesi. Dünyanın emaledici sənayesi. Dünyanın kənd təsərrüfatı.

Dünya nəqliyyatının coğrafiyası. Beynəlxalq turizm. Beynəlxalq iqtisadi inteqrasiya və qloballaşma. Azərbaycanın iqtisadi coğrafiyası. Azərbaycanın iqtisadi rayonlaşdırılması. Qarabağ müharibəsinin coğrafi nəticələri. Azərbaycanın beynəlxalq münasibətləri və nəqliyyatı. İqtisadi inkişafın istiqamətləri və dayanıqlı inkişaf

- **Qlobal problemlər və onların həlli yolları**
- **Türk xalqları:** Türk dövlətləri və qurumları. Türk xalqlarının yaşadıkları ərazilərdə baş verən fiziki, iqtisadi, sosial hadisələr və onların coğrafi nəticələri

İnformatika

 Məzmun sahələri	Sual sayı
➤ İnformasiya və informasiya prosesləri	11
➤ Formallaşdırma, modelləşdirmə, alqoritmləşdirmə və proqramlaşdırma	25
➤ Kompüter, informasiya və kommunikasiya texnologiyaları və sistemləri	12
➤ Cəmiyyətin informasiyalaşdırılması	2

Məzmun sahələri üzrə mövzular

- İnformatika və onun əsas anlayışları
- İnformasiyanın kodlaşdırılması
- Say sistemləri
- Məntiqi əməllər
- Kompüterin texniki təminatı
- Alqoritmləşdirmə
- ALPLOGO mühitində proqramlaşdırma
- Python proqramlaşdırma dili
- HTML dili
- Proqram təminatı (Software) və onun təsnifatı
- Əməliyyat sistemləri
- Microsoft Windows əməliyyat sistemi
- **Office proqramları.** Microsoft Word mətn prosessoru. Microsoft Excel cədvəl prosessoru. Microsoft PowerPoint elektron təqdimat proqramı
- **Verilənlər bazası. Verilənlər** Bazasının İdarəedilməsi Sistemi - Microsoft Access
- **Modelləşdirmə.** Model və modelləşdirmə anlayışı. Qraf informasiya modeli. Kompüter qrafikası. Kompüter modeli
- İnformasiya sistemləri və onun elementləri
- Süni intellekt sistemləri
- Axtarış sistemləri
- İnformasiya sistemlərində təhlükələrin təsnifatı. İnformasiyanın qorunması üsulları
- Kompüter şəbəkələri. İnternet
- İnformasiya cəmiyyəti

Məzmun sahələri

Sual sayı

- Hüquqi savadlılıq 1
- Metodiki səriştəlilik 5
- Pedaqoji və psixoloji yanaşmalar 4

Məzmun sahələri üzrə mövzular

1. Hüquqi savadlılıq

- Təhsil qanunu, 12,13, 17-ci maddələr
- Ümumi təhsil haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunu, 9, 11, 13, 21, 22, 23, 24, 27, 28-ci maddələr
- Fənn kurikulumlarına aid əsas terminlərin təsviri (məzmun xətləri, məzmun standartları, inteqrasiya və s.)
- Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin dövlət standartları (ümumi təhsilin təşkilinə dair ümumi pedaqoji tələblər, şəxsiyyətyönümlü təhsil, inklüziv təhsil və s.)
- “Müəllimlərin etik davranış Qaydaları”

2. Metodiki səriştəlilik

2.1. Təlimdə öyrətmə və öyrənmə prosesinin təşkili

- XXI əsr bacarıqları və kompetensiyaları (problem həllətmə, qərarvermə və s.)
- Təfəkkürün növləri (məntiqi, tənqidi, yaradıcı, abstrakt, analitik və s.)
- Metakognitiv bacarıqların formalaşdırılması
- Bilik, fəaliyyət və onların növləri haqqında ümumi məlumat. Tapşırıqların hazırlanmasında bilik və fəaliyyət növlərinin tətbiqi
- B. Blumun “İdrak taksonomiyası” və təlimdə tətbiqi
- Psixomotor və emosional-affektiv taksonomiyalar və təlimdə tətbiqi
- İllik və gündəlik planlaşdırma (təlim nəticələri, qiymətləndirmə meyarlarının müəyyənləşdirilməsi və s.)
- Şagirdyönümlü (interaktiv) təlimin təşkili: dərse cəlb olunma (motivasiya), sual-cavab və müzakirələrin təşkili, əməkdaşlıq, refleksiya və s.)
- Müəllimin fasilitasiya bacarığı
- Təlimin forma və modelləri (birbaşa, layihə əsaslı (PBL), oyunəsaslı, problem əsaslı, araşdırma, sorğu əsaslı, sinxron və asinxron və s.)
- Təlim strategiyaları. Texnika və üsullar. (BİBÖ, Klaster, Anlayışın çıxarılması, Beyin həmləsi, Ziqzaq, 3-2-1, Karusel, Sinektika, Debat, İnsert, Simulyasiya və rollu oyunlar, Frayer modeli, Venn diaqramı, Auksion, Qərarlar ağacı, Qar topası, Sinkveyn, Proqnozlaşdırma, Müzakirə üsulları (Müzakirə xəritəsi, Akvarium, Sokrat dialoqu), Əşyaların qeyri-

adi istifadəsi, Cisim və hadisələrə müxtəlif nöqteyi-nəzərdən baxılması, İnsident üzərində iş, Nə olardı əgər? Mən kiməm?, 4N1KH, Qızıl dairə, Blum kubu, Debat, Sınıf küncü, Düşün-çütləş-bölüş

- Şagirdyönümlü (interaktiv) təlimdə iş formaları
- İnküziv təhsil
- Təlimdə diferensial yanaşma
- Öyrənmə tərzləri

2.2. Qiymətləndirmə (ölçmə və dəyərləndirmə)

- Qiymətləndirmənin növləri (məktəbdaxili, milli, beynəlxalq)
- Məktəbdaxili qiymətləndirmənin növləri (diaqnostik, formativ, summativ (kiçik, böyük))
- Qiymətləndirmə meyarları
- Formativ qiymətləndirmənin təşkili. Rubriklərin növləri. Effektiv əks-əlaqə (konstruktiv, yekunlaşdırıcı və s.)
- Beynəlxalq qiymətləndirmə (TİMS, PİRSL, PİSA və s.)

3. Pedaqoji və psixoloji yanaşmalar

3.1. Pedaqoji və psixoloji nəzəriyyələr

- H. Qardner “Çoxnövlü zəka” nəzəriyyəsi
- J. Piaje “Zehni inkişafın mərhələləri” nəzəriyyəsi
- L. Vıqotski “Sosial inkişaf” nəzəriyyəsi. “Yaxın inkişaf zonası” anlayışı
- K. Dvek “Düşüncə tərzini” nəzəriyyəsi
- L. Kolberq “Mənəvi inkişaf” nəzəriyyəsi
- R. Qanye “Öyrənmənin şərtləri” nəzəriyyəsi
- D. Qoulman “Emosional zəka” nəzəriyyəsi
- K. Yunq “İntrovert və ekstravert şəxsiyyət”
- Şəxsiyyətin formalaşdırılması və inkişafı. Şəxsiyyətin formalaşdırılması və inkişafında məktəbin və müəllimlərin rolu

3.2. Sınıfdə sağlam psixo-sosial mühitin yaradılması

- Sosial-emosional öyrənmə
- Təlim prosesində səmərəli öyrənmə mühitinin qurulmasının tələbləri və üstünlükləri. Təhlükəsiz öyrənmə mühiti
- Sınıfın idarəedilməsi mexanizmləri və strategiyalar (buzqıranlar)
- Sınıf otağının öyrətmə və öyrənmə mühitində funksiyası

- Effektiv müəllim-şagird, müəllim-valideyn münasibətləri
- Şagird davranışının idarə olunması
- Qısnama (bullinq)

Təhsilverənlərin sertifikatlaşdırılması prosesinin test mərhələsinə aid qeydlər

- 1.** Test imtahanında bütün fənlər, həmçinin metodika və pedaqogika üzrə iştirakçıların bilik və bacarıqları həm nəzəri, həm də praktik şəkildə yoxlanılır.
- 2.** Bütün fənlər, həmçinin metodika və pedaqogika üzrə iştirakçıların tətbiqetmə, təhliletmə, problem həlletmə və s. bacarıqları praktik və situativ suallarla ölçülür.
- 3.** Bütün fənlər, həmçinin metodika və pedaqogika üzrə sualların çətinlik dərəcəsi 3 səviyyədə müəyyənləşdirilir.
- 4.** Test imtahanında bütün fənlər üzrə ümumi təhsil müəssisələrində istifadə olunan dərsliklərə istinad olunur. (Təqdim olunan mövzular daha çox diqqət yetirilməli olanlardır).
- 5.** Azərbaycan dili (tədris dili) fənni üzrə Təhsilverənlərin sertifikatlaşdırılması prosesinin test mərhələsində Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin “Azərbaycan dilinin orfoepiya normaları”nın təsdiq edilməsi haqqında 18 iyun 2021-ci il tarixli 175 Nöli qərarı əsas götürülür.
- 6.** Tədris dilləri (Azərbaycan və rus), xarici dillər (ingilis, fransız, rus, alman) və Azərbaycan dili (dövlət dili) fənləri üzrə oxuyub-anlama bacarığının qarşısında qeyd edilən say mətnlərin miqdarını deyil, sualların miqdarını əks etdirir.
- 7.** Ədəbiyyat fənni üzrə (hər iki bölmədə) mətn əsasında tapşırıqların verilməsi nəzərdə tutulur.
- 8.** Azərbaycan dili və ədəbiyyat fənni üzrə verilmiş əsərlərin tam versiyasını (bütöv şəkildə ixtisarsız) oxumaq tövsiyə edilir: “Həməzənin Qıratı qaçırması” (“Koroğlu” dastanından), C.Məmmədquluzadə. “Anamın kitabı”, C. Cabbarlı. “Oqtay Eloğlu”, S.Vurğun. “Vaqif”, İ.Əfəndiyev. “Xurşidbanu Natəvan”, Ə.Cavad. “Səsli qız” poeması, H.Cavid. “İblis” faciəsi.
- 9.** Metodika və pedaqogikaya aid qiymətləndirmə vasitələrinin Azərbaycan dili (dövlət dili), alman dili, fransız dili, rus dili fənləri üzrə Azərbaycan dilində verilməsi nəzərdə tutulmuşdur.